

Metel Ožegović u političkom i kulturno - prosvjetnom životu Hrvatske

AGNEZA SZABO
Nehajska 22
HR -10 000 Zagreb

Izlaganje sa znanstvenog skupa
Congress communication

Primljeno/Received: 05. 12. 2012.
Prihvaćeno/Accepted: 15. 12. 2012.

Uvod

Obitelj Ožegović stara je hrvatska plemićka obitelj koja je, kako smatra starija historiografija, dobila plemstvo još u 13. stoljeća od hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV. Arpadovića. Zbog zasluga u obrambenim ratovima s Osmanlijama hrvatsko-ugarski kralj Ferdinand III. Habsburški je 1646. godine Ožegovićima potvrdio stari plemićki naslov i pridjevak Barlabaševački prema mjestu njihova podrijetla Barlabaševcu u Križevačkoj županiji.

U crkvenom pogledu, to mjesto pripadalo je župi Rijeka kraj Križevaca. Spomenuti plemićki pridjevak uz njihova imena danas se ne koristi. Ipak, vrijedno je znati da su ga Ožegovići službeno nosili sve do 1918. godine. U međuvremenu se pridjevku pridružio i onaj Belski, prema posjedima koje su kasnije stekli. Riječ je o imanjima Gušćerovac i Kalnik te imanju Bela, pretežno šumskom imanju s dva dvora koji je Metel Ožegović kupio 1879. godine.¹

Početak 18. stoljeća Ožegovići iz Barlabaševca sele u Vinarec gdje su rođeni mnogi od najznačajnijih članova te obitelji. Među njima se ističe Juraj Ožegović (1737.-1829.), doktor teologije, župnik i arhiđakon u Gradecu kraj Križevaca te župnik u Plješivici kraj Jastrebarskog. Poznat je i kao autor knjige na latinskom jeziku u obranu

zagrebačkog biskupa Franje Thauszya naslovljene *Praecibus misericordiae opera Francisci Thauszi*. Prijevod naslova u hrvatskom jeziku glasi: *Glavna dobročinstva Franje Thauszya*. U hrvatskoj povijesti i kulturi ističu se i Pavao Ožegović, njegov suvremenik koji je sredinom 18. st. bio plemićki sudac i podžupan Križevačke županije te njegova supruga Kristina rođena Kanki. Od njihove djece najpoznatiji su Martin, župnik u Koprivnici i Stjepan koji je, između ostalog, bio protonotar (prabilježnik) Hrvatskog Kraljevstva² i otac Metela Ožegovića o kome je i riječ u ovom članku. Stjepanov mlađi brat Mirko posvetio se svećeničkom zvanju te bio senjsko-modruški biskup. Dana 6. ožujka 1858. godine hrvatsko-ugarski kralj Franjo Josip I. dodijelio je biskupu Mirku Ožegoviću barunat za zasluge u javnom i kulturno-prosvjetnom životu zemlje, osobito na području školstva, s pravom prenošenja na njegova nećaka Metela Ožegovića, a potom i na Metelove sinove, ponajprije na njegova najstarijega sina Ljudevita.³

2 Protonotar (protonotharius), prabilježnik, bio je čovjek kojemu je već od 15. st. pa sve do ukidanja feudalizma (1848.) bila povjerena jedna od najviših dužnosti u Hrvatskom Kraljevstvu. Zadaća mu je bila voditi i ovjeriti saborske zapisnike, sastavljati i ovjeravati odluke banskih sudišta, predvoditi hrvatske nuncije (zastupnike) u Donju kuću Ugarsko-hrvatskog sabora, čuvati najvažnije državne dokumente, čuvati državni i banski pečat. U pravilu je bio pravno obrazovan. Birao ga je Hrvatski sabor iz redova plemstva, a potvrđivao ban. Usp. također *Hrvatski leksikon*, sv. II., Zagreb, 1997., str. 324.

3 Ovdje se više nećemo upuštati u podrijetlo i genealogiju plemićke obitelji Ožegovića Barlabaševačkih jer je ona

1 Više o tome, odnosno posjedima obitelji Ožegović u: Ozren Blagec, Bela IV. i kalničko plemstvo, *Cris*, god. XII., br. 1/2010, Križevci, str. 230-244.

Stjepan Ožegović rođen je 1770. godine u Vinarcu. Po završetku pravnih studija najprije se oko 1808. godine spominje kao bilježnik u Srijemskoj županiji. U razdoblju između 1820. i 1825. godine bio je prisežnik Kraljevskog sudbenog stola, a potom i Banskog stola u Zagrebu (1830.). U četiri mandata, 1825., 1830., 1832. i 1836. godine, bio je hrvatski je poslanik na zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru u Požunu (Bratislava) gdje se istaknuo u obrani državnopravne individualnosti Trojedne Kraljevine i pružanju otpora pri uvođenju mađarskoga jezika kao službenoga u Hrvatsku. Godine 1832. izabran je za prabilježnika Kraljevine Hrvatske a tu je službu obnašao do smrti.

Od protonotara Stjepana Ožegovića očekivalo se da će, kao desna ruka novoga bana Franje Vlašića (ban od 1832. do 1840. godine), znati suzbijati ugarski hegemonizam i da će upravo on »povećati narodnu slavu a suzbiti tuđu navalu te uskrisiti hrvatski narodni jezik do one visine koja mu pripada.« Umro je 1837. godine, u doba rascvata hrvatskog narodnog preporoda. Stjepanovu politiku nastavili su njegovi sinovi Gustav i Metel i rođaci Martin i Ivan Nepomuk.⁴

O političkom i kulturno-prosvjetnom djelovanju Metela Ožegovića

Vratimo se našoj glavnoj temi, barunu Metelu Ožegoviću i njegovoj ulozi u političkom i kulturno-prosvjetnom životu Hrvatske.

Od mnogih argumenata koji ga ubraju u red najistaknutijih javnih osoba njegova vremena ista-

knut ću nekoliko najvažnijih. Godine 1861. bio je kancelar Hrvatskog dvorskog dikastarija u Beču, odnosno Dvorske kancelarije. U to vrijeme protiv njega kao previše nacionalnog čovjeka, štovite "nacionalnog strančara" u političkom smislu bili su Mađari.⁵ Doduše, neki političari zabilježili su da je tu čast sam otklonio u korist Ivana Mažuranića.⁶ Biskup Strossmayer pisao je Račkom 9. svibnja 1873. iz Đakova sljedeće: »Ja mogu reći, da bi se samo tada mogao čovjek s te strane ma kakvom uspjehu nadati, kad bi se stranka sklo-nila mjesto Ivana Mažuranića na čelo metnuti zemlji Ožegovića Metela.«⁷ Jasno je, Strossmayer je mislio na *Narodnu stranku* u koju je u međuvremenu stupio i sam Mažuranić koji je ranije, kao hrvatski kancelar u Beču, bio osnivač i član Samostalne narodne stranke. Ona je 1865. godine izgubila izbore pa je i sam Mažuranić, kao njezin utemeljitelj, podnio demisiju. Spomenutu stranku, kako ćemo vidjeti, tada je podupirao i Metel Ožegović koji je usko surađivao i s banom Josipom Šokčevićem (ban od 1860. do 1867.).

Vrijedno je spomenuti i da je Metel Ožegović kao ministarski savjetnik Ugarskog namjesničkog vijeća u Beču (1847.-1848.), uz bana Josipa Jelačića s kojim je također surađivao, imao i značajnu ulogu prilikom Strossmayerova imenovanja za biskupa srijemsko-đakovačkog 1848. godine. Nakon 1860. godine Strossmayer i Ožegović nisu se slagali u pogledu ulaska Hrvatske u bečko kao centralni parlament. Naime, Metel Ožegović se odlučno zalagao za ulazak u spomenuto Carevinsko vijeće, kao i ban Josip Šokčević i kancelar Ivan Mažuranić. Strossmayer i Narodna stranka su se odlučno protivili takvom političkom izboru.

5 Josip Horvat, *Politička povijest Hrvatske*, Zagreb, 1936., str. 228.

6 *Narodne novine*, Zagreb, 1890., br. 3. 34., 11. veljače; Rudolf Horvat, *Slike iz hrvatske povijesti*, Zagreb, 1910., str. 37.

7 *Korespondencija Rački-Strossmayer, knjiga druga od 6. januara 1876. do 31. decembra 1881.* (uredio Ferdo Šišić), (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 1929), str. 174-175.

Ističem da je i Strossmayer vodio korespondenciju s Metelom Ožegovićem koju bi također valjalo istražiti, a Metela Ožegovića često spominje i u svojoj korespondenciji s drugim osobama.

već solidno istražena u djelu: Ivan Bojničić, *Der Adel von Croatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899. (ponovljeno izdanje Golden-marketing, Zagreb, 1994.). U novije vrijeme o plemićkoj obitelji Ožegović pisali su: Agneza Szabo, Metel Ožegović u privrednom i kulturnom životu Hrvatske u 19. st., *Kaj, Časopis za književnost umjetnost i kulturu*, god. XXIV., br. 2-3., Zagreb, 1991., str. 95-102.; Agneza Szabo, Baruni Ožegovići Barlabaševački, *Časopis hrvatske matice iseljenika*, god. XLVI., br. 6., Zagreb, 1996., str. 2-5.; Ozren Blagec, Bela IV. i kalničko plemstvo, *Cris*, god. XII., br. 1/2010., Križevci, str. 234-244.

4 Agneza Szabo, *Središnje institucije Hrvatske u Zgrebu 1860-1873.*, sv.II, Zagreb 1988., str. 180-181., 247. Agneza Szabo, Baruni Ožegovići Barlabaševački, *Časopis hrvatske matice iseljenika*, god. XLVI., br. 6., Zagreb, 1996., str. 4.; Ozren Blagec, n. dj. str. 238.

Popustili su kad je već bilo prekasno u pogledu Hrvatske i njenog mogućeg okretanja Beču, odnosno Austriji jer su tu ulogu već preuzeli Mađari koji su radili na stvaranju dualističke Austro-Ugarske Monarhije. Međutim, unatoč tim i kasnijim gotovo stalnim političkim neslaganjima, Strossmayer i Metel Ožegović prijateljevali su sve do Metelove smrti 9. veljače 1890. godine u Hietzingu kraj Beča.⁸

Kao što sam spomenula, Metel Ožegović bio je stariji sin zaslužnoga političara i mecene Stjepana Ožegovića. Rođen je 4. svibnja 1814. godine u Zagrebu. Ondje je polazio osnovnu i srednju školu, a pravne studije u Zagrebu i Budimu. Po završetku studija preuzeo je visoke upravne službe, primjerice podbilježnika (1831. - 1836.) i velikog bilježnika u Varaždinskoj županiji (1836. - 1845.), tajnika Ugarske dvorske kancelarije u Beču (1845. - 1847.) i savjetnika Ugarskog namjesničkog vijeća u Pešti (1847. - 1848.). Istovremeno se Metel Ožegović uključio u hrvatsku preporodnu politiku, osobito suradnjom u hrvatskim središnjim preporodnim institucijama koje odmah postaju i žarišne jezgre preporoda, ali i u javni politički život, osobito u radom u Saboru.

Nakon Gajeva osnivanja *Novina horvatskih* (6. siječnja 1835.) i književnog časopisa *Danica hrvatska, slavonska i dalmatinska* (10. siječnja 1835.) koji već početkom 1836. godine mijenja ime u *Danica ilirska*, preporoditelji su vrlo brzo shvatili da se kulturno-prosvjetna djelatnost mora organizirati, tim brže što se o organiziranom političkom radu izvan Hrvatskoga sabora tada nije smjelo govoriti. Zbog javnoga utjecaja Gajevih *Novina*, osobito *Danice* koja je u gotovo svakom broju uz dobro poznate preporodne budnice ustrajno promovirala i poznati moto »Narod bez narodnosti jest tijelo bez kosti.«, već za nepune dvije godine u većim

gradovima Hrvatske stvoreni su uvjeti za osnivanje »čitaonica« koje odmah postaju žarišne jezgre hrvatske preporodne politike kojoj je bit teritorijalna cjelovitost hrvatskih zemalja, službeni hrvatski jezik u štokavskome izgovoru u smislu nacionalne integracije, potpuna unutarnja autonomija u smislu unutarnje suverenosti čiji su službeni predstavnici Hrvatski sabor i ban, odlučan otpor ugarskome hegemonizmu i ukidanje feudalnoga poretka te postavljanje temelja modernome građanskome društvu. U skladu s tim programom, već od 1838. godine osnivane su preporodne »čitaonice« koje ubrzo dobivaju šire nacionalno, a potom i političko značenje. Osim toga, do njihova osnivanja dolazilo se odobrenjem mjesnih gradskih vlasti, odnosno bez odugovlačenja nadležnog ugarskog konzilija, zajedničke vlade u Budimu.

Jedna od prvih preporodnih čitaonica u Hrvatskoj otvorena je u Varaždinu početkom siječnja 1838. godine pod imenom »Prijatelji našega narodnog slovtva«, dakle i prije zagrebačke, i to nastojanjem Metela Ožegovića, njena utemeljitelja kako u financijskom tako i u organizacijskom smislu. O osnivanju preporodne čitaonice u Varaždinu hrvatsku javnost obavijestio je i sam Metel Ožegović svojim prilogom u *Danici ilirskoj* sljedećim riječima: »Ne mogu vam bez radosti priobćiti da su se prijatelji narodnoga našega slovtva i revni podupiratelji svih domorodnih stvari, kojih broj blizu stotine dolazi, u jedno narodno društvo čitateljah, ilirsko kak i sve slavjansko knjižestvo za slavnu sverhu sebi poduzimajuće, jur meseca sečnja leta toga složili, ter više stotina forinta u srebru, kak i mnogo velevažnih delah skupili, što da i inih domovine naši gradovih, kakti u Karlovcu i Križevci učinjeno jest, s veseljem čujemo.« U nastavku obavijesti Metel je također naglasio: »Ovo neka znadu svi, o napredovanju naše narodnosti radujući se domorodci, i neka uvêreni budu, da plam on svete ljubavi k našem slavnom rodu i jeziku niti na skradnjoj u susedstvu Ugarskom postavljenoj Ilirije medji (...) koji se u sredini domovine silno uzpiri, slabiti neće.«⁹

8 O ugledu koji je Metel Ožegović uživao u cjelokupnoj hrvatskoj javnosti svjedoči i činjenica da su opširne nekrologe povodom njegove smrti objavile *Narodne novine*, *Obzor*, *Mjesečnik pravničkog društva u Zagrebu* i *Vijenac*, književni časopis Matice hrvatske. Njegov kraći životopis, i to zbog zasluga u školstvu, objavio je i Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva*, Zagreb, 1911., sv. VII., str. 265.

9 *Danica ilirska*, Zagreb, 1938., 11. V.

Članovi te čitaonice, kao i one već ranije utemeljene u Karlovcu i Križevcima i one nešto kasnije osnovane čitaonice u Zagrebu, imali su posredstvom takvih udruženja i stalne mogućnosti da, uz čitanje novina i knjiga, izmjenjuju domorodne misli i kultiviraju narodni jezik. Vrijedno je spomenuti da Metel Ožegović odmah postaje i članom preporodne čitaonice u Zagrebu i da se članstvo u njima naplaćivalo. U zagrebačkoj čitaonici ono je iznosilo 12 forinti godišnje, što je značilo 12 prosječnih dnevnica.¹⁰ Nekoliko godina kasnije Metel Ožegović je i jedan od prvih utemeljiteljskih članova Matice hrvatske (1842.). Utemeljiteljska svota za tu instituciju iznosila je 50 forinti srebra, a Metel ju je u svome rodoljubnom žaru odmah položio. Naime, visoke utemeljiteljske svote služile su kao glavnice za pokriće troškova izdavačke djelatnosti (publikacije, časopisi i sl.) kojima je zajednički jezik bila promocija hrvatske književnosti i narodnoga, hrvatskoga jezika. Spomenutu utemeljiteljsku svotu Metel Ožegović položio je već godinu dana ranije za utemeljenje i razvoj Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva (1841.) koje je u Zagrebu utemeljio zagrebački biskup Juraj Haulik. Ožegović je stalnim godišnjim financijskim pretplatama pomagao i izlaženje njegova stručnoga časopisa *Gospodarski list* (1842.) koji, kako znamo, izlazi i danas. Cilj Gospodarskoga društva bio je »unapređenje poljoprivrede«, odnosno upoznavanje hrvatskih poljoprivrednika s racionalnijim metodama obrađivanja zemlje kojima bi se povećali prihodi s njihovih imanja.

Visoke financijske utemeljiteljske svote Metel je dao i za Narodno (ilirsko) kazalište u Zagrebu (1846.), za održavanje Hrvatskog glazbenog zavoda koji je također promovirao narodnu, hrvatsku glazbenu umjetnost, za utemeljenje Narodnog muzeja u Zagrebu, (1846. -1849.) i drugih institucija, kao i za njihova glasila i druge publikacije.¹¹ Nai-

me, sve dok Hrvatski sabor 1861. godine u skladu s prevladavanjem staroga feudalnoga režima, nije donio zakonske osnove o financiranju spomenutih ustanova iz autonomnoga godišnjega proračuna, njihovo djelovanje ovisilo je uglavnom o mecenatskim prilozima pripadnika visokoga plemstva i svećenstva, zbog čega je njihova uloga od bitnoga značaja.¹²

Metel Ožegović, uz već spomenute preporodne institucije koje su od svojih utemeljiteljskih članova zahtijevale visoke financijske svote od 50 forinti, i sama *Danica ilirska* javno je isticala značenje pristupa utemeljiteljska pa je, između ostalog, pisala i sljedeće: »No hvala Bogu, ima jošte i kod nas ljudih (...) kojim duh hlepi za uzvišenom svrhom (...), a među ove spa-daju i naši u Beču stanujući rodoljubi, osobito pak velemožni gospodin Metel Ožegović, kod kraljevskoh dvorskoh ministarstva tajnik. Dičnim ovim domo-rodcom imamo zahvaliti, da je ono što smo toli vatreno žudili (...) živa istina.«¹³

Nešto kasnije i sam je Metel obavijestio javnost o tijeku svojih akcija u pogledu skupljanja financija za Narodni muzej u Zagrebu: »Pozivom i potrebam tim ovdje deseći se domorodci, misli se u Beču, počeli su prineske sakupljati (...) te da se sbirci našega narodnoga muzeja pomogne. I zaista, pošlo nam je za rukom da smo 330 forinti u srebru i dva zlatna cekina sabrali.«¹⁴

Kao oduševljeni pristaša politike hrvatskog narodnog preporoda i njezinoga političkoga nastojanja oko teritorijalne cjelovitoasti hrvatskih zemalja Metel Ožegović je već 1842. godine predložio *Predstavku* na hrvatsko-ugarskog kralja Ferdinanda I. za zaštitu kršćana u Osmanlijskom Carstvu (Bosni, Hercegovini i Bugarskoj te jednom dijelu Hrvatske). Premda je njegov prijedlog jednoglasno prihvaćen na skupštini Varaždinske županije koja je zasjedala između 2. i 5. svibnja 1842., cenzura

10 Jakša Ravlić, Marin Somborac, *Matica hrvatska 1842-1962*, Zagreb, 1963., str. 262.

11 Svi podaci o pristupu Metela Ožegovića u hrvatske središnje preporodne institucije u Zagrebu, kao i visine položenih utemeljiteljskih svota preuzeti su iz knjige: Agneza Szabo, *Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860. - 1873.*, II, Zagreb, 1988., str. 14-16., 181., 247.

12 Agneza Szabo, *Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860. - 1873.*, Zagreb, 1988., str. 6-7.

13 *Danica ilirska*, Zagreb, 1845., 29. XI.

14 *Danica ilirska*, Zagreb, 1846., 23. V.

tiska onemogućila je njeno objavljivanje.¹⁵ Godinu dana kasnije, tj. 1843. godine, Hrvatski sabor, a potom i zajednički Ugarsko-hrvatski sabor u Požunu primio je *Predstavku*, ali je ona ostala bez rezultata jer je knez Klemens Wenzel Lothar Metternich izjavio »...da se on neće učiti politike od Varaždinske županije.«¹⁶

Kao virilni član Hrvatskoga sabora Metel Ožegović je već od 1843. godine bio izabrani zastupnik (poklisar) Hrvatskoga sabora na zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru u Požunu (danas Bratislava) u više mandata 1843., 1844., 1847. i 1848. godine. Aktivno je sudjelovao u burnim raspravama o jezičnom pitanju u Hrvatskoj te odbio sumnju da su Hrvati u službi ruske propagande (1843.). Poznat je njegov govor na zajedničkom Saboru 12. rujna 1844. godine u kojem je isticao težnju Hrvata da podignu svoju književnost služeći se jednim dijalektom. Spomenuti govor u cijelosti je objavljen u Zagrebu na hrvatskom jeziku.¹⁷ Godine 1847./48. hrabro se opirao prijedlozima Lajoša Kossutha koji su vodili mađarizaciji Hrvatske.¹⁸ Na istom Saboru glasao je za obavezni otkup

kmetova. Na Hrvatskom saboru 1848. godine Metel Ožegović postaje predsjednik najvažnijih saborskih Odbora, primjerice političkoga Odbora za izradu zakona o urednju novih odnosa s Austrijom i Ugarskom koji je zastupao federalističko uređenje Monarhije, zatim Školskoga odbora, uključujući i vjerozakonska pitanja.¹⁹ Time se Ožegović pridružio konzervativnom stajalištu bana Jelačića. Njihova bit bila je da se socijalne reforme ograniče na najneophodnije promjene i tako zaštite interesi plemstva. Metel Ožegović bio je kasnije i jedan od glavnih Jelačićevih suradnika u Beču, zagovarajući održavanje zadruga i njihovo postupno prilagođavanje modernom vremenu. Istovremeno, obojica su smatrala da se ovrhe (pljenidbe) za porezni dug ne smiju provoditi te da se članak VIII. Zakona iz godine 1840. i Opći građanski zakon iz godine 1852. ne može u sadanjim uvjetima primjeniti na zadruge.²⁰

Godine 1848. Metel Ožegović postaje i jedan od najužih suradnika bana Josipa Jelačića. Bio je Jelačićev savjetnik, kako u pregovorima o izmirenju s ugarskom vladom tako i u reorganizaciji Banskoga vijeća u kojem Metel Ožegović postaje političkim predstojnikom Odsjeka za unutarnje poslove (1848.). Istovremeno bio je i Jelačićev savjetnik u pitanjima uređenja javnoga tiska (1848.), reorganizacije Banskoga vijeća (1849.), Institucije za zbrinjavanje ratnih invalida (u Beču, 1849.) i drugo.²¹

Nakon sloma mađarske revolucije u rujnu 1849. godine i njezinih posljedica u Hrvatskoj, uslijedio je i kraj čitaonica. Neoapsolutistički *Zakon o društvima* od 26. studenoga 1852. godine onemogućio je njihovo daljnje djelovanje. Međutim, na ruševinama varaždinske čitaonice odmah

15 To kaže sam Metel Ožegović u *Uvodnoj opazki* povodom objavljivanja *Predstavke* Varaždinske županije na Njegovo c. kr. Veličanstvo za zaštitu kršćana u Osmanskom Carstvu godine 1842. u kasnije objavljenoj brošuri *Njekoji spisi iz javnoga političkoga djelovanja Metela baruna Ožegovića belskoga i barlabaševačkoga*, Zagreb, 1887., kao prilog I., str. 3-21. Tekst je objavljen na hrvatskom i latinskom jeziku. Tematika ovog mog članka ne omogućava mi da se detaljnije upuštam u analizu *Predstavke*, kao ni u ostale Ožegoviće političke priloge u *Njekoji spisima*....

16 Također Metel Ožegović, *Njekoji spisi*..., Zagreb, 1887., Uvodne opazke, str. 2. Ožegović Metternicha naziva "turkofilom".

17 Premda je Metel Ožegović taj govor u Požunu održao na latinskome jeziku, on je u ugarsko-hrvatski saborski dnevnik unesen na mađarskom jeziku. U hrvatskom prijevodu objavljen je prvi put u: *Njekoji spisi Metela Ožegovića, kao hrvatskoga za stupnika na Ugarskom saboru, držan u sjednici stališkoga stola dne 12. rujna 1844. o ilirizmu i slavizmu*, str. 22-29.

18 O svome govoru Metel Ožegović je 5. lipnja 1848. godine službeno izvijestio Hrvatski sabor kojim je već predsjedao ban Josip Jelačić. Riječ je o značajnom političkome izvještaju koji je Ožegović kasnije objavio u: *Njekoji spisi*..., Zagreb, 1887. kao prilog III. pod naslovom *Izvjješće državnih zastupnikah bivših na Saboru ugarskom godine 1847/8.*, str. 30-66. Izvjješće ima tri dijela: I. *O obćenitih*

točkah (str. 31-41.); II. *O predmetih, koji se združenih kraljevinah tiču* (str. 41-52.); III. *O predmetih s ugarskom obćih* (str. 52-66.).

19 Zapisnik Sabora trojedne kraljevine Dalmatinske, Hrvatske i Slavonske godine 1848. držanog. Zagreb 1848., čl. VIII., IX., XV., str. 9-10., 13-14.

20 Dragutin Pavličević, *Hrvatske kućne zadruge I*, Zagreb, 1989., str. 127.

21 Tomislav Markus, *Korespondencija bana Jelačića i Banskoga vijeća 1848.-1850.*, Zagreb, 1998., str. 33., 43., 51., 59., 63-64., 84., 198-199., 399.

je konstituirano novo društvo »Dvorana« koje djeluje sve do sloma Monarhije (1918.). Osim toga, tradiciju slavne prve hrvatske preporodne (ilirске) čitaonice u Varaždinu danas nastavlja Knjižnica i čitaonica »Metel Ožegović« u Varaždinu.

Nakon 1848. godine, odnosno nakon uvođenja Oktroiranog ustava 1949. godine i otvorenog apsolutizma (1851. - 1859.), Metel Ožegović postaje savjetnik u bečkom Ministarstvu unutarnjih poslova (1848. - 1851.), a 1851. godine imenovan je vijećnikom Vrhovnog (kasacionog) suda u Beču i članom Državnog savjeta. Na toj službi ostao je do početka 1868. godine. Te godine je umirovljen jer je, zbog definitivnog uvođenja dualizma s kojim se nije slagao, Državni savjet raspušten.

Nakon sloma apsolutizma (1859.) i objavljivanja Listopadske diplome 1860. godine barun Metel Ožegović postaje i jedan od suradnika bana Josipa Šokčevića. I dalje zagovara politički stav federalističkog uređenja Monarhije, tj. da Hrvatski sabor pošalje svoje izabrane zastupnike u Bečko carevinsko vijeće. U tim okolnostima Ožegović je pristajao uz Mažuranićevu i Šokčeviću Samostalnu narodnu stranku koja je smatrala da će za Hrvatsku biti bolje ako se nagodi s Austrijom prije nego li to učine Mađari, ponajprije iz razloga i nade da će tako biti mnogo lakše ostvariti teritorijalnu cjelokupnost hrvatskih zemalja, osobito u pogledu Dalmacije koja se tada nalazila pod austrijskom upravom.²² O tome i Meteleovu političkome stavu, dakle okretanju hrvatske politike prema Beču, a ne prema Ugarskoj, Strossmayer je obavijestio Franju Račkoga već krajem 1862. godine: »Ovih dana pisao mi je Metel. Ja i on nikada se ne sporazumismo. Ja sam mu to piso. Veli izmed ostalog da se gori, misli se u Beču, na me jako ljute, te da neću biti nadbiskupom, te da kog bi ja preporučio, da je propo.«²³ Dakako, takvih primjera ima više. Kad je Ožegović vidio da se Hrvatski sabor okreće

sporazumu s Ugarskom, 1861. godine u Zagrebu objavio je brošuru pod naslovom *Kakav bi imao biti savez među kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom i kraljevinom Ugarskom s obzirom na međusobne njihove odnošaje* u kojoj i sam inzistira na uvjetima postavljenim u zakonskom čl. 42/1861. koji je dobio kraljevu sankciju.²⁴

Doduše, novija historiografija upozorava da je spomenuto djelo Metel Ožegović vjerojatno sastavio i pod utjecajem bana Šokčevića, Ivana Kukuljevića, uskoga Šokčevićeva suradnika, Ljudevita Vukotinovića i još nekih političkih uglednika onoga vremena među kojima su i ugledne osobe iz suprotnoga političkoga tabora, primjerice grof Julije Janković, Mirko Bogović i drugi.²⁵

Biskup Strossmayer i Metel Ožegović i dalje su nastavili pomagati djelovanje hrvatskih središnjih nacionalnih institucija koje između 1861. i 1873. godine doživljavaju svoj drugi uspon, ali ovaj put na modernim temeljima. Kako je spomenuto, one nisu više ovisile isključivo o svojim mecena i drugim dobrotvorima jer je Hrvatski sabor svake godine votirao pa makar i minimalna sredstva za njihovo djelovanje. Osim toga, Strossmayer i Metel Ožegović postali su članovi vodeće grupe od svega 106 članova koji su bitno utjecali na razvoj i modernizaciju hrvatskih središnjih nacionalnih institucija, kulturnih i prosvjetnih. Tako je, primjerice, Metel Ožegović i dalje darovao znatne financijske svote za utemeljenje konzervatorija Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu (1863.) i za osnivanje Književnog društva Sv. Jeronima u Zagrebu (1867.) koje je imalo zadaću tiskati jeftine i popularne knjige za široku izobrazbu naroda. Spomenimo također i stalnu potporu Metela Ožegovića političkim novinama *Domobran*, glasilo

22 Više o politici Samostalne narodne stranke u: Agneza Szabo, *Ban Šokčević i njegovo doba*, Vinkovci, 2011., Osnivanje Samostalne narodne stranke, str. 153-157.

23 *Korespondencija Rački - Strossmayer, od 6. oktobra 1860. do 28. decembara 1875. knjiga prva* (ur. Ferdo Šišić), (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1928), str.12.

24 Metel Ožegović napisao je ovu raspravu u mjesecu studenom 1860. godine, a tiskana je u Gajevoj tiskari u Zagrebu početkom 1861. godine. Ponovno je objavljena kao IV. dio već spomenute Ožegovićeve brošure: *Njekoji spisi iz javnoga političkoga djelovanja Metela baruna Ožegovića belskog i barlabaševačkoga*, Zagreb, 1887. Prethodna tri poglavlja u brošuri su Ožegovićevi raniji politički govori i izvještaji tada prvi put objavljeni.

25 Jaroslav Šidak, *Politička djelatnost Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Radovi Instituta za hrvatsku povijest, 2.*, Zagreb, 1972., str. 82.

Samostalne narodne stranke, koje su nepune tri godine izlazile u Zagrebu (1864. - 1866.), veliku potporu u pokušajima osnivanja Medicinskoga fakulteta u Zagrebu i drugih zdravstvenih ustanova koje je podržavao i ban Josip Šokčević.²⁶

Osobito veliku financijsku svotu u iznosu od pet tisuća forinti Metel Ožegović položio je i za utemeljenje Jugoslavenske akademije u Zagrebu inicirane od strane biskupa Strossmayera. Spomenuti, visoki financijski dar koji je Metel Ožegović donirao za osnivanje Akademije liberalno orijentirane stranačke novine *Obzor* nikada nisu mogle zaboraviti. Sa zahvalnošću su ga isticali i u nekrologu objavljenom povodom njegove smrti (1890.).²⁷ Iz rečenog vidljivo je da se Metel Ožegović nije slagao s politikom dualizma, osobito ne sa sklapanjem Hrvatsko-ugarske nagodbe (1868.) prepoznavši u njoj brojne nedorečenosti, osobito u pogledu teritorijalne cjelovitosti zemlje i samostalnosti hrvatskih financija. Spomenute nedorečenosti nisu uklonjene ni nakon njezine neuspjele revizije (1873.). Svoje neslaganje s politikom dualizma jasno je dao do znanja u bečkim novinama *Vaterland* 1868. godine i u anonimno objavljenom brošuri u Beču pod naslovom *Stari savez i nova nagodba Hrvatske s Ugarskom - od jednog Hrvata*.²⁸ Uskoro se Metel Ožegović sasvim povukao iz politike, postao mecenom hrvatskih studenata u Beču, ali i hrvatskih kulturno-prosvjetnih i gospodarskih ustanova u zemlji.

Ipak, zbog svoga nesebičnoga zalaganja za opće dobro naroda Metel Ožegović uživao je u hrvatskome narodu veliki ugled. O tome svjedoči i činjenica da su Metela Ožegovića zbog njegova nesebičnoga javnoga djelovanja gotovo svi veći gradovi u zemlji, npr. Zagreb, Varaždin, Kopri-

vnica, Bakar i Požega,²⁹ izabrali svojim počasnim građaninom. Na kraju, umjesto zaključka mislim da možemo kazati sljedeće. Doista je došlo vrijeme da u hrvatskoj historiografiji posvetimo više znanstvene i stručne pažnje u pogledu istraživanja zaslužnih hrvatskih velikaških obitelji kojima cijelo pripadaju i baruni Ožegovići Barlabaševački i Belski. Stoga ovaj svoj rad smatram doprinosom tome važnome području.

Summary

Metel Ožegović in Political and Cultural-Historical Life of Croatia

As it has already been said, Metel Ožegović was against the policy of dualism and strongly opposed the Croato-Hungarian Agreement / Treaty (1868) seeing in it numerous understatements, especially in relation to Croatian territorial integrity and independent financial sources. These understatements failed to be eliminated even after the Agreement had been unsuccessfully reconsidered in 1873. Metel Ožegović openly expressed his discord with dualist policy in Vienna newspaper *Vaterland* in 1868 and in an anonymously published brochure of the same year in Vienna. The latter was entitled 'Old Union and New Agreement of Croatia with Hungary-written by a Croat. (The original German headline read:

Der alte Verband und der neue Ausgleich Croetiens mit Ungarn-Von einem Croaten.)

Shortly after that Metel Ožegović renounced politics and became patron of Croatian Vienna-based students but also went on supporting Croatian cultural, educational and economic institutions of his homeland.

He enjoyed great respect amongst the Croats because of his unselfish commitment to the nation's welfare. The fact that he received the freedom of honorary citizen from almost all major towns of Croatia proves that people recognized his efforts.

26 Više o tome usp. Biserka Belicza, Pripreme za reorganizaciju zdravstva u Hrvatskoj i osnivanje Medicinskog fakulteta u Zagrebu 1861./62., *Hrvatski ban Josip Šokčević, Zbornik radova*, Vinkovci-Zagreb, 2000., str. 309-332.

27 Izvor citiran u bilješki 8.

28 Njemački izvornik glasi *Der alte Verband und der neue Ausgleich Croetiens mit Ungarn.- Von einem Croaten*. Riječ je o vrijednom separatnom izdanju bečkih novina *Vaterland*, Wien, 1868.

29 *Narodne novine*, Zagreb, 1890., br. 34., 11. II.